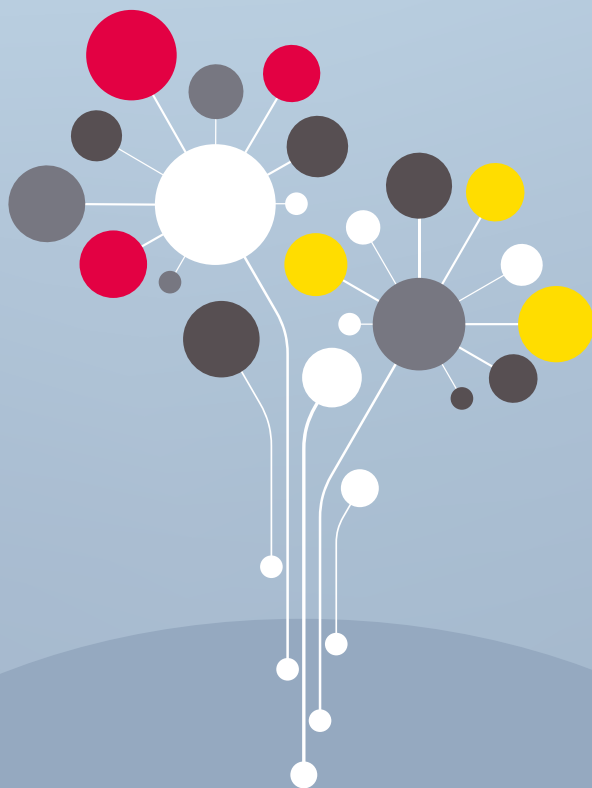

PRZEWODNIK PO TWÓRCZOŚCI C.S. LEWISA

THE CAMBRIDGE COMPANIONS TO RELIGION

Pod redakcją Roberta MacSwaina
i Michaela Warda

c.s. lewis

PRZEWODNIK
PO TWÓRCZOŚCI
C.S. LEWISA

Warszawa 2022

PRZEWODNIK PO TWÓRCZOŚCI C.S. LEWISA

**Pod redakcją
Roberta MacSwaina i Michaela Warda**

Przekład:
Aleksander Rzyman, Łukasz Kołodziejczyk, Magdalena Sobolewska

Tytuł oryginału – *The Cambridge Companion to C.S. Lewis*

Copyright © Cambridge University Press 2010

This translation of *The Cambridge Companion to C.S. Lewis* is published
by arrangement with Cambridge University Press
All rights reserved

Copyright © for this edition by Fundacja Prodoteo, Warszawa 2022

Redaktor naukowy serii – dr hab. Piotr Bylica, prof. UZ

Redaktor prowadzący – Jacek Fronczak

Redaktor merytoryczny – dr hab. Adam Świeżyński

Redakcja językowa – Joanna Morawska

Korekta – Sylwia Kozak-Śmiech

Projekt okładki i stron tytułowych – Ewa Jabłońska

Projekt graficzny książki – Stanisław Tuchołka • Panbook.pl

Skład – Honorata Kozon

Wydanie 1

ISBN: 978-83-66665-75-0

Fundacja Prodoteo

ul. Rudzka 9 lok. 54

01-689 Warszawa

prodoteo.pl

ebook dostępny na contragentiles.pl/ksiegarnia

Dla Simona Barringtona-Warda

SPIS TREŚCI

O autorach // 13

C.S. Lewis – kalendarium // 23

Rozdział 1

Wstęp // 27

Robert MacSwain

Część 1

UCZONY // 41

Rozdział 2

Krytyk literacki // 43

John V. Fleming

Rozdział 3

Teoretyk literatury // 61

Stephen Logan

Rozdział 4

Badacz historii myśli // 77

Dennis Danielson

Rozdział 5

Klasyk // 95

Mark Edwards

Część 2

MYŚLICIEL // 113

Rozdział 6

O Piśmie Świętym // 115

Kevin J. Vanhoozer

Rozdział 7

O teologii // 131

Paul S. Fiddes

Rozdział 8

O naturalizmie // 151

Charles Taliaferro

Rozdział 9

O wiedzy moralnej // 167

Gilbert Meilaender

Rozdział 10

O rozeznaniu // 181

Joseph P. Cassidy

Rozdział 11

O miłości // 199

Caroline J. Simon

Rozdział 12

O płci // 217

Ann Loades

Rozdział 13

O władzy // 233

Judith Wolfe

Rozdział 14

O przemocy // 251

Stanley Hauerwas

Rozdział 15

O cierpieniu // 269

Michael Ward

Część 3

PISARZ // 289

Rozdział 16

Błądzenie pielgrzymia i Zaskoczony radością // 291

David Jasper

Rozdział 17

Trylogia kosmiczna // 307

Thomas Alan Shippey

Rozdział 18

Podział ostateczny // 325

Jerry L. Walls

Rozdział 19

Opowieści z Narnii // 341

Alan Jacobs

Rozdział 20

Dopóki mamy twarze // 359

Peter J. Schakel

Rozdział 21

Poeta // 375

Malcolm Guite

Bibliografia // 395

Indeks osobowy // 407

Indeks rzeczowy // 411

Wierzę w chrześcijaństwo tak samo jak we wschodzące słońce – nie dlatego, że je widzę, ale także dlatego, iż dzięki niemu widzę wszystko inne.

C.S. Lewis, *Czy teologia jest poezją*, w: tegoż, *Brzemie chwaty*, tłum. D. Bakalarz, Oficyna Wydawnicza Logos, Warszawa 2012, s. 156.

AUTORZY¹

JOSEPH P. CASSIDY

Był rektorem St Chad's College na Uniwersytecie w Durham oraz kanonikiem honorowym w katedrze w Durham. Opublikował między innymi: *Who's In and Who's Out w Living the Magnificat* pod redakcją Marka D. Chapmana (2008); *Cultural and Spiritual Aspects of Palliative Medicine* jako współautor z Douglasem J. Daviesem w *Oxford Textbook of Palliative Medicine* pod redakcją Dereka Doyle'a i innych (2005); *The Post-Communion Prayer: Living Sacrifice w Living the Eucharist* pod redakcją Stephena Conwaya (2001); *Directing the Third Week w Ignatian Exercises. Contemporary Annotations: The Best of the Review 4* pod redakcją Davida Fleminga (1996); *The Is- OUGHT Problem and the Ground of Economic Ethics w Ethics and Economics* pod redakcją Masudula Alama Choudhury'ego (1995). Doktor Cassidy przez wiele lat był jezuitą, zanim został anglikaninem. Ma na koncie również wiele publikacji z zakresu etyki społecznej i środkowoamerykańskiej analizy politycznej.

DENNIS DANIELSON

Profesor anglistyki Uniwersytetu Kolumbii Brytyjskiej. Opublikował między innymi: *Milton's Good God: A Study in Literary Theodicy* (Cambridge University Press, 1982; dodruk 2009); *The First Copernican: Georg Joachim Rheticus and the Rise of the Copernican Revolution* (2006); *The Cambridge Companion to Milton* (Cambridge University Press, 1989; wydanie drugie 1999); *The Book of the Cosmos: Imagining the Universe from Heraclitus to Hawking* (2000). Profesor Danielson opublikował także artykuły w periodykach „Mind”, „Nature”,

---

¹ W niektórych miejscach biografie zostały zaktualizowane zgodnie z obecnym stanem rzeczy. W związku z tym występują rozbieżności w stosunku do tekstu oryginalnego (przyp. red.).

„American Journal of Physics”, „Journal for the History of Astronomy” oraz „American Scientist”.

MARK EDWARDS

Wykładowca teologii w Christ Church i starszy wykładowca patrystyki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Oksfordzie. Opublikował między innymi: *Catholicity and Heresy in the Early Church* (2009); *Culture and Philosophy in the Age of Plotinus* (2006); *John through the Centuries* (2003); *Origen against Plato* (2002); *Neoplatonic Saints* (2000). Doktor Edwards opublikował także artykuły w periodykach „Classical Quarterly”, „Journal of Theological Studies”, „American Journal of Philology”, „Downside Review” oraz „Journal of Ecclesiastical History”.

PAUL S. FIDDES

Profesor teologii systematycznej na Uniwersytecie w Oksfordzie, gdzie jest również emerytowanym rektorem i członkiem Kapituły Badań Profesorskich w Regent's Park College. Opublikował między innymi: *The Promised End: Eschatology in Theology and Literature* (2000); *Participating in God: A Pastoral Doctrine of the Trinity* (2000); *Freedom and Limit: A Dialogue between Literature and Christian Doctrine* (1991); *Past Events and Present Salvation: The Christian Idea of Atonement* (1989); *The Creative Suffering of God* (1988). Pełnił funkcję przewodniczącego Doctrine and Worship Committee of the Baptist Union of Great Britain (Komisji Doktryn i Wiary Unii Baptystycznej Wielkiej Brytanii). W roku 2005 przygotował serię wykładów pod tytułem *Seeing the World and Knowing God: Ancient Wisdom and Modern Doctrine* w ramach cyklu *Bampton Lectures*. Profesor Fiddes jest redaktorem serii „New Critical Thinking in Religion, Theology and Biblical Studies” w wydawnictwie Routledge.

JOHN V. FLEMING

Emerytowany profesor w Katedrze Anglistyki i Komparatystyki Literackiej imienia Louisa W. Fairchilda na Uniwersytecie Princeton. Opublikował między innymi: *The Roman de la Rose: A Study in Allegory and Iconography*

(1969); *Reason and the Lover* (1984); *An Introduction to the Franciscan Literature of the Middle Ages* (1977); *Classical Imitation and Interpretation in Chaucer's „Troilus”* (1990); *The Anti-Communist Manifestos: Four Books that Shaped the Cold War* (2009). Profesor Fleming był rektorem Medieval Academy of America, członkiem American Academy of Arts and Letters (Amerykańskiej Akademii Sztuki i Literatury) oraz członkiem Guild of Scholars of the Episcopal Church (Gildii Uczonych Kościoła Episkopalnego).

MALCOLM QUITE

Kapelan Girton College na Uniwersytecie w Cambridge oraz kapelan pomocniczy w kościele pod wezwaniem św. Edwarda Króla i Męczennika w Cambridge. Opublikował między innymi: *Faith, Hope and Poetry: Theology and the Poetic Imagination* (2010); *What Do Christians Believe?* (2006; w Irlandii i Grecji 2007; w USA 2008); *Through Literature to Beholding the Glory: Incarnation through the Arts* pod redakcją Jeremy'ego Begbiego (2000); *Our Truest Poetry Is Our Most Feigning... Poetry, Playfulness and Truth in Faithful Performances: Enacting Christian Tradition* pod redakcją Trevora Harta, Stevena R. Guthriego i Ivana P. Khovacsza (2007). Doktor Quite publikował także poezję w „The Temenos Academy Review”, „Church Times”, „Second Spring”, „Mars Hill Review” i „The Ambler”. Prowadzi stronę internetową www.malcolmguite.com.

STANLEY HAUERWAS

Profesor w Katedrze Etyki Teologicznej imienia Gilberta T. Rowe'a w Divinity School w Duke University w Karolinie Północnej. Opublikował między innymi: *A Cross-Shattered Church: Reclaiming the Theological Heart of Preaching* (2009); *Christianity, Democracy and the Radical Ordinary* – jako współautor z Romandem Colesem (2008); *The State of the University: Academic Knowledge and the Knowledge of God* (2007); *Matthew: A Theological Commentary* (2006); *Performing the Faith: Bonhoeffer and the Practice of Non-violence* (2004). W roku 2001 przygotował serię wykładów pod tytułem *With the Grain of the Universe* w ramach cyklu *Gifford Lectures* na University of St Andrews. Profesor Hauerwas jest jednym z założycieli Ekklesia Project – ekumenicznego komitetu doradczego.

ALAN JACOBS

Profesor w Katedrze Anglistyki imienia Clyde'a S. Kilby'ego w Wheaton College w stanie Illinois. Opublikował między innymi *Original Sin: A Cultural History* (2008); *Looking Before and After: Testimony of the Christian Life* (2008); *The Narnian: The Life and Imagination of C.S. Lewis* (2005); *A Theology of Reading: The Hermeneutics of Love* (2001); *What Became of Wystan: Change and Continuity in Auden's Poetry* (1999). Profesor Jacobs obecnie przygotowuje wydanie krytyczne poematu *The Age of Anxiety* W.H. Audena.

DAVID JASPER

Profesor w Katedrze Literatury i Teologii na Uniwersytecie w Glasgow oraz profesor w Katedrze Changyang na Uniwersytecie w Renmin w Chinach. Opublikował między innymi *The Sacred Body: Asceticism in Religion, Literature, Art and Culture* (2009); *The Sacred Desert: Religion, Literature, Art and Culture* (2007); *The Oxford Handbook of English Literature and Theology* – jako współredaktor z Andrew Hassem i Elizabeth Jay (2007); *A Short Introduction to Hermeneutics* (2004); *The Bible and Literature: A Reader* – jako współredaktor ze Stephenem Prickettem (1999). Profesor Jasper jest członkiem Towarzystwa Królewskiego w Edynburgu oraz redaktorem założycielem periodyku „Literature and Theology”.

ANN LOADES

Profesor honorowy w St Chad's College oraz emerytowany profesor teologii w Durham University, gdzie była pierwszą kobietą, dla której utworzono jej własną katedrę. Opublikowała między innymi: *Feminist Theology: Voices from the Past* (2001); *Evelyn Underhill* (1999); *Dorothy L. Sayers: Spiritual Writings* (1993); *Searching for Lost Coins: Explorations in Christianity and Feminism* (1988); *Kant and Job's Comforters* (1985). Od 1999 roku pracuje dla Arts and Humanities Research Council (Funduszu Badań Humanistycznych) głównie w zakresie poszerzania oferty grantów podyplomowych. W latach 1991–1997 profesor Loades była redaktorem periodyku „Theology”, a w latach 2005–2006 – prezesem Society for the Study of Theology (Towarzystwa Badań nad Teologią). Obecnie jest członkinią Christian – Muslim

Forum (Forum Chrześcijańsko-Muzułmańskiego) ustanowionego przez Rowana Williamsa, arcybiskupa Canterbury.

STEPHEN LOGAN

Wykładowca na Wydziale Anglistyki Uniwersytetu w Cambridge, a wcześniej doktorant w St John's College w Oksfordzie. Opublikował między innymi: *Destinations of the Heart: Romanticism in Anglo-Welsh Poetry* w „Planet: The Welsh Internationalist” (2004, numer 164); *Hiraeth and the Recoil from Theory* w „Planet: The Welsh Internationalist” (2002, numer 155); bestsellerową *William Wordsworth: Everyman's Poetry Library* (1998); *In Defence of C.S. Lewis* w „Times Literary Supplement” (21 lutego 1997). Ma na koncie liczne wykłady i publikacje na temat romantycznej poezji angielskiej (zwłaszcza w odniesieniu do przemian kulturowych) oraz praktycznych aspektów krytyki. Doktor Logan napisał także trzy tomy poezji i utworów prozatorskich.

ROBERT MACSWAIN

Profesor teologii i etyki chrześcijańskiej na Wydziale Teologii na University of the South w Sewanee w stanie Tennessee. Opublikował między innymi: *Solved by Sacrifice: Austin Farrer, Fideism, and the Evidence of Faith* (2013), wkrótce ukaże się *The Saint Is Our Evidence: Hagiological Arguments for the Existence of God*. Ponadto jest redaktorem i współredaktorem siedmiu prac zbiorowych, między innymi: *Grammar and Grace: Reformulations of Aquinas and Wittgenstein* (2004); *Theology, Aesthetics, and Culture: Responses to the Work of David Brown* (2012); *Scripture, Metaphysics, and Poetry: Austin Farrer's 'The Glass of Vision' with Critical Commentary* (2013). W latach 2016–2017 był profesorem wizytującym Harvardzkiej Szkoły Teologii oraz rezydentem w Center for the Study of World Religions (Ośrodka Badań Religii Świata), a w latach 2019–2020 był stypendystą Templeton Religion Trust (Religijnego Funduszu Powierniczego Templetona).

GILBERT MEILAENDER

Profesor w Katedrze Etyki Chrześcijańskiej na Uniwersytecie Valparaiso w stanie Indiana. Opublikował między innymi *Neither Beast Nor God: The Dignity of the Human Person* (2009); *The Way That Leads There: Augustinian Reflections on the Christian Life* (2006); *Faith and Faithfulness: Basic Themes in Christian Ethics* (1991); *Friendship: A Study in Theological Ethics* (1981); *The Taste for the Other: The Social and Ethical Thought of C.S. Lewis* (1978, wznowione 1998, reprint 2003). Profesor Meilaender był członkiem Prezydenckiej Rady do spraw Bioetyki w latach 2002–2009.

PETER J. SCHAKEL

Profesor w Katedrze Anglistyki w Hope College w stanie Michigan. Opublikował między innymi: *Word and Story in C.S. Lewis: Language and Narrative in Theory and Practice* – jako współredaktor z Charlesem A. Huttarem (2007); *Imagination and the Arts in C.S. Lewis* (2002); *Reason and Imagination in C.S. Lewis: A Study of 'Till We Have Faces'* (1984; <http://hope.edu/academic/english/schakel/tillwehavefaces/index.htm>). Profesor Schakel zajmuje się również literaturą angielską okresu Restauracji i osiemnastowieczną, w szczególności wierszem satyrycznym i twórczością Jonathana Swifta – z tej dziedziny opublikował między innymi: *Critical Approaches to Teaching Swift* (1992) oraz *The Poetry of Jonathan Swift: Allusion and the Development of a Poetic Style* (1978).

THOMAS ALAN [TOM] SHIPPEY

Emerytowany profesor w Katedrze Nauk Humanistycznych na Uniwersytecie w Saint Louis w stanie Missouri. Opublikował między innymi: *Roots and Branches: Selected Papers on Tolkien* (2007); *The Road to Middle-earth* (1982; wydanie poprawione i rozszerzone 2005); *J.R.R. Tolkien: Author of the Century* (2001); *The Shadow-Walkers: Jacob Grimm's Mythology of the Monstrous* (2005); *The Critical Heritage: Boewulf* – współautorstwo z Andreasem Haarderem (1998). Profesor Shippey ma także w swym dorobku liczne publikacje z zakresu mediewistyki i współczesnej fantazy.

CAROLINE J. SIMON

Profesor w Katedrze Filozofii imienia Johna i Jeanne Jacobson w Hope College w stanie Michigan. Opublikowała między innymi: *The Disciplined Heart: Love, Destiny and Imagination* (1997); *Friendship's Role in Coming to Know as We are Known* w *Christian Reflections: A Series in Faith and Ethics* 27 (2008); *What Wondrous Love is This? Meditations on Barth, Love and the Future of Christian Ethics* w *For the Sake of the World: Karl Barth and the Future of Ecclesial Theology* pod redakcją George'a Hunsingera (2004); *Seduction: Does How You Get to „Yes” Still Matter?* w *Philosophy, Feminism and Faith* pod redakcją Maryi Bower i Ruth Groenhout (2003); *Inquiring After God through Our Neighbor* w *Inquiring After God* pod redakcją Ellen T. Charry (2000). Profesor Simon ma w dorobku również liczne publikacje na temat istoty chrześcijańskiego szkolnictwa wyższego.

CHARLES TALIAFERRO

Profesor filozofii w St Olaf College w stanie Minnesota. Opublikował między innymi: *Evidence and Faith: Philosophy and Religion since the Seventeenth Century* (Cambridge University Press, 2005); *Naturalism* – razem ze Stewartem Goetzem (2008); *Contemporary Philosophy of Religion: An Introduction* (1998); *Consciousness and the Mind of God* (Cambridge University Press, 1994, reprint 2004). Jest także autorem artykułu w *The Chronicles of Narnia and Philosophy: The Lion, the Witch, and the Worldview* (2005). Profesor Taliaferro jest członkiem redakcji periodyków „Religious Studies”, „Faith and Philosophy”, „American Philosophical Quarterly”, „Ars Disputandi” oraz „Philosophy Compass”.

KEVIN J. VANHOOZER

Profesor w Katedrze Teologii imienia Blancharda w Graduate School of Wheaton College w stanie Illinois. Opublikował między innymi: *Remythologizing Theology: Divine Action, Passion, and Authorship* (Cambridge University Press, 2010); *Pictures at a Biblical Exhibition: Theological Scenes of the Church's Worship, Witness, and Wisdom* (2010); *The Drama of Doctrine: A Canonical-Linguistic Approach to Christian Theology* (2005); *Is There a Meaning in This Text?:*

The Bible, the Reader, and the Morality of Literary Knowledge (1998); *Biblical Narrative in the Philosophy of Paul Ricoeur: A Study in Hermeneutics and Theology* (Cambridge University Press, 1990). Profesor Vanhoozer jest członkiem redakcji periodyków *The International Journal of Systematic Theology* oraz *Pro Ecclesia*. Jest też amerykańskim konsultantem w pracach nad mającym się wkrótce ukazać *New Dictionary of Theology*.

JERRY L WALLS

Pracownik naukowy w Center for Philosophy of Religion na Uniwersytecie Notre Dame w stanie Indiana, gdzie obecnie pisze książkę o czyścicu, będącą trzecią częścią trylogii, której pierwsze dwie to *Hell: The Logic of Damnation* (1992) i *Heaven: The Logic of Eternal Joy* (2002). Ponadto doktor Walls opublikował między innymi: *The Oxford Handbook of Eschatology* (2007); *C.S. Lewis as Philosopher: Truth, Goodness and Beauty* – współredagowane z Davidem Baggettem i Garym R. Habermasem (2008); *C.S. Lewis and Francis Schaeffer: Lessons for a New Century from the Most Influential Apologists of Our Time* – ze Scottem R. Bursonem (1998).

MICHAEL WARD

Pracownik naukowy w Blackfriars Hall na Uniwersytecie Oksfordzkim oraz profesor apologetyki na Uniwersytecie Baptistycznym w Houston w Teksasie. Opublikował między innymi: *After Humanity: A Guide to C.S. Lewis's 'The Abolition of Man'* (2021); *Planet Narnia: The Seven Heavens in the Imagination of C.S. Lewis* (2008). Jest współredaktorem *C.S. Lewis at Poets' Corner* (2016) oraz *Heresies and How to Avoid Them* (2007). Prezentował film dokumentalny BBC pod tytułem *The Narnia Code* i grał rolę proboszcza w parafii C.S. Lewisa w filmie *The Most Reluctant Convert: The Untold Story of C.S. Lewis* (2021). W 50. rocznicę śmierci Lewisa doktor Ward dokonał uroczystego odsłonięcia płyty pamiątkowej ku czci pisarza w Poets' Corner w Westminster Abbey w Londynie.

JUDITH WOLFE

Pracownik naukowy w Wolfson College na Uniwersytecie Oksfordzkim. W dysertacji doktorskiej skupiła się na heideggerowskiej eschatologii świeckiej. Opublikowała między innymi: *C.S. Lewis and the Church* – współredagowane z Brendanem Wolfe’em (2011); *‘Hineingehalten in die Nacht’: Heidegger’s Early Appropriation of Christian Eschatology* w *Phenomenology and Eschatology* pod redakcją Johna P. Manoussakisa i Neala DeRoo (2008); *Salvation is in the Suffering: Heidegger between Luther and Hölderlin* w *Heidegger and Religion: Colloquia of the Oxford Centre for Christianity and Modern European Thought* pod redakcją George’a Pattisona (2008); *Acknowledging a Hidden God: A Theological Critique of Stanley Cavell on Scepticism* w „The Heythrop Journal” (2007, numer 48); *Like this Insubstantial Pageant Faded: Eschatology and Theatricality in ‘The Tempest’* w „Literature and Theology” (2004, numer 18). Doktor Wolfe była prezesem Oxford University C.S. Lewis Society oraz redaktorem „Oxford Journal of Inklings Studies” – recenzowanego periodyku wymienianego przez MLA.

C.S. LEWIS – KALENDARIUM

- 1898** 29 listopada w Belfaście urodził się Clive Staples („Jack”) Lewis, drugi syn Alberta i Florence Lewisów, brat Warrena urodzonego w 1895 roku.
- 1899** Ochrzczony przez dziadka – wielebnego Thomasa Hamiltona, w kościele pod wezwaniem św. Marka w Dundela (Kościół irlandzki)
- 1908** Śmierć matki. Przyjęty do Wynyard School w hrabstwie Hertfordshire.
- 1911** Przyjęty do szkół w Malvern. Przestaje deklorować się jako chrześcijanin.
- 1914** Pobiera lekcje u Williama Kirkpatricka w hrabstwie Surrey. Bierzmowany – „w całkowitej niewierze” – w kościele pod wezwaniem św. Marka w Dundela. Wybuch pierwszej wojny światowej.
- 1917** Immatrykulowany w University College w Oksfordzie. Wstępuje do Officers’ Training Corps, poznaje kadeta Paddy’ego Moore’a i jego matkę, Jane Moore. Jako podporucznik 13 Pułku Piechoty Brytyjskiej (Somerset Light Infantry) trafia do okopów we Francji.
- 1918** Ranny w bitwie o Arras. Śmierć Paddy’ego Moore’a. Lewis w szpitalach w Anglii (maj – listopad). Koniec wojny.
- 1919** Powrót do Oksfordu. Publikacja *Spirits in Bondage: A Cycle of Lyrics*.
- 1920** Zdaje na ocenę celującą egzaminy końcowe z klasyki.
- 1921** Otrzymuje Nagrodę Rektora za esej w języku angielskim.
- 1922** Przeprowadza się z Jane Moore i jej córką, Maureen, do domu w Headington w Oksfordzie. Zdaje na ocenę celującą egzaminy końcowe z humanistyki.
- 1923** Zdaje na ocenę celującą egzaminy końcowe z języka angielskiego i literatury.
- 1924** Wykłada filozofię w University College.

- 1925 Zostaje wykładowcą języka angielskiego w Magdalen College w Oksfordzie.
- 1926 Poznaje J.R.R. Tolkiena. Publikacja *Dymer*.
- 1929 Umiera jego ojciec. Lewis zostaje teistą.
- 1930 Wraz z Warrenem Lewisem oraz Jane i Maureen Moore wprowadza się do posiadłości The Kilns w Oksfordzie.
- 1931 Zaczyna wierzyć, że „Jezus Chrystus jest Synem Bożym”.
- 1933 *Pilgrim's Regress*. Pierwsze spotkania Inklingów w Magdalen College.
- 1936 Poznaje Charlesa Williamsa. *Alegoria miłości*.
- 1938 *Z milczącej planety*.
- 1939 *Rehabilitations. The Personal Heresy*. Wybuch drugiej wojny światowej. Do The Kilns przybywają ewakuowani. Warren Lewis ponownie powołany do służby wojskowej.
- 1940 Maureen Moore wychodzi za mąż i wyprowadza się z The Kilns. *Problem cierpienia*.
- 1941 Pierwsze wykłady dla Royal Air Force. *Listy starego diabła do młodego* ukazują się w odcinkach. Wygłasza kazanie *Brzemie chwały* na University Church w Oksfordzie. Prowadzi serię wykładów w radiu BBC pod tytułem *Right and Wrong*.
- 1942 Zostaje przewodniczącym Oxford University Socratic Club (Oksfordzkiego Klubu Sokratejskiego). *A Preface to 'Paradise Lost'*.
- 1943 *Perelandra. Koniec człowieczeństwa*.
- 1944 *Podział ostateczny* w odcinkach.
- 1945 Koniec wojny. Śmierć Charlesa Williamsa. *Ta straszna siła*.
- 1947 Na okładce tygodnika „Time”. *Cudy. Wprowadzenie ogólne*.
- 1948 Przyjęty do Royal Society of Literature.
- 1950 Dostaje pierwszy list od Joy Gresham *de domo Davidman*. *Lew, czarownica i stara szafa*.
- 1951 Śmierć Jane Moore.
- 1952 *Chrześcijaństwo po prostu*. Poznaje Joy Gresham.
- 1954 *English Literature in the Sixteenth Century*.

- 1955** Obejmuje Katedrę Literatury Średniowiecznej i Renesansowej na Uniwersytecie w Cambridge. Wybrany do British Academy. *Zaskoczony radością.*
- 1956** W kwietniu potajemnie poślubia Joy Gresham w urzędzie stanu cywilnego w Oksfordzie. W październiku Joy trafia do szpitala ze zdiagnozowanym nowotworem. W grudniu Lewis obwieszcza, że zawarli związek małżeński. *Dopóki mamy twarz.* Otrzymuje Carnegie Medal za *Ostatnią bitwę.*
- 1957** Poślubia w chrześcijańskiej ceremonii Joy Gresham na łóżku szpitalnym. Następuje remisja choroby.
- 1958** *Rozważania o Psalmach.*
- 1960** *Cztery miłości. Śmierć Joy Lewis. Studies in Words.*
- 1961** *Smutek. An Experiment in Criticism.*
- 1963** Rezygnacja z prowadzenia katedry w Cambridge ze względu na zły stan zdrowia. Umiera 22 listopada.
- 1964** *Listy o modlitwie i moralności, Odrzucony obraz.*

ROZDZIAŁ I

WSTĘP

ROBERT MACSWAIN

LEWIS I WSPÓŁCZESNY ŚWIAT AKADEMICKI

Clive Staples Lewis jest jednocześnie zjawiskiem i anomalią.

Jest zjawiskiem, ponieważ nawet 50 lat po śmierci pozostaje jednym z najbardziej popularnych i najlepiej sprzedających się autorów. I to nie w jednym gatunku, lecz w wielu: w literaturze dla dzieci, science fiction, teologii, filozofii, apologetyce chrześcijańskiej, powieści, poezji. A trzeba zauważyć, że cała jego twórczość powstała niejako na marginesie jego kariery jako wybitnego badacza literatury średniowiecza i renesansu, profesora uniwersytetów w Oksfordzie i Cambridge. Pomimo ogromnych zmian w sposobach badania literatury w ogóle i pomimo znaczących przekształceń krajobrazu badawczego w dziedzinach będących specjalnością Lewisa jego publikacje naukowe wciąż mają duże znaczenie dla studentów i ekspertów.

Dość nieoczekiwanie – jak na profesora i literaturoznawcę – nawet jego życie prywatne stanowi część tego zjawiska. Wiele jego biografii ukazało się drukiem. *Cienista dolina*, historia późnego małżeństwa i owdowienia pisarza, zdobyła uznanie widzów i krytyków w wersji telewizyjnej, scenicznej, radiowej i kinowej. Jego najsłynniejsza opowieść dla dzieci – *Lew, czarownica i stara szafa* (pierwsza z *Opowieści z Narnii*) – również odniosła sukces jako film pełnometrażowy, jeden z najbardziej kasowych w 2005 roku. Przyjaźń z Johnem Ronaldem Reuelem Tolkienem (mają z Lewisem wiele wspólnego,

jego twórczość literacka również została zaadaptowana na potrzeby kina i teatru) nasila powszechną fascynację jego osobą. Charyzma członków grupy Inklingów, grona ich przyjaciół pisarzy, przeszła do legendy – być może cokolwiek zaskakująco¹.

Jednak jeśli Lewis jest zjawiskiem, to jest też anomalią; choć ma liczną rzeszę wiernych czytelników, badacze są mocno podzieleni w kwestii wartości i znaczenia jego dorobku. Dotyczy to szczególnie jego badań teologicznych i religijnych. O ile w kręgach ewangelickich Lewis cieszy się niebywałą reputacją, to większość teologów akademickich głównego nurtu nie traktuje go poważnie. Na przykład w 2000 roku wpływowego amerykańskiego periodyku ewangelickiego „Christianity Today” przyznał książce *Chrześcijaństwo po prostu. O wierze i moralności chrześcijańskiej* Lewisa czołową pozycję na liście najlepszych publikacji religijnych XX wieku – gdzie monumentalna *Church Dogmatics* Karla Bartha pokornie plasuje się na trzecim miejscu, a inne wpływowe teksty, takie jak dokumenty drugiego Soboru Watykańskiego, *Teologia wyzwolenia* Gustava Gutierrezza, *The Crucified God* Jürgena Moltmanna, *The Varieties of Religious Experience* Williama Jamesa czy *Waiting for God* Simone Weil znalazły się jeszcze niżej². Niemniej każdy obeznany ze współczesnymi trendami teologii akademickiej uzna takie rankingi za postawione na głowie.

Weźmy na przykład mające wielu autorów obszerne dzieło encyklopedyczne *The Modern Theologians: An Introduction to Christian Theology since 1918* – doskonale opracowany przegląd postaci i prądów teologicznych w tym okresie³. Nie znajdziemy w nim choćby wzmianki o książce *Chrześcijaństwo po prostu. O wierze i moralności chrześcijańskiej* Lewisa (nawet w rozdziałach

¹ Zob. H. Carpenter, *Inklingowie. C.S. Lewis, J.R.R. Tolkien, Charles Williams i ich przyjaciele*, tłum. Z.A. Królicki, Zysk i S-ka, Poznań 1999.

² *Books of the Century*, „Christianity Today” 2000, April 24. Pismo utworzyło ranking najbardziej wpływowych książek religijnych XX wieku na podstawie nominacji zgłoszonych przez 100 swoich dziennikarzy oraz głów Kościoła ewangelickiego, z których każdy miał wytypować 10 tytułów. W przedmowie napisano: „C.S. Lewis jest zdecydowanie najbardziej poczytnym pisarzem, a jego *Chrześcijaństwo po prostu. O wierze i moralności chrześcijańskiej* – najczęściej nominowane. I tak naprawdę, mogliśmy zamieścić jeszcze więcej jego książek, ale ostatecznie musieliśmy sobie powiedzieć, że trzeba też dać szansę innym autorom”. Niemniej, zamieszczają też *Opowieści z Narnii* w nierankingowej liście 90 książek, które plasują się poza pierwszą dziesiątką.

³ *The Modern Theologians: An Introduction to Christian Theology since 1918*, eds. D.F. Ford, R. Muers, 3rd ed., Blackwell, Malden, MA 2005.